

DOHODA SVĚTOVÉ OBCHODNÍ ORGANIZACE O ZEMĚDĚLSTVÍ

Vnitrostátní podpůrné systémy v zemědělství jsou upravovány Dohodou o zemědělství, která vešla v platnost roku 1995 a byla projednávána během Uruguayského kola (1986–1994). Dlouhodobým cílem Dohody o zemědělství je vytvořit spravedlivý a tržně orientovaný systém obchodování se zemědělskými produkty a zahájit proces reform, a to prostřednictvím jednání o závazcích týkajících se podpory a ochrany a dále stanovením posílených a účinnějších pravidel a disciplíny. Zemědělský sektor je výjimečný tím, že je upraven vlastní dohodou, jejíž ustanovení mají přednost.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

S ohledem na Všeobecnou dohodu o clech a obchodu (GATT), podepsanou v Ženevě roku 1947, a na Dohodu o založení Světové obchodní organizace (WTO) podepsanou v Marrákeši v roce 1994 (Úř. věst. L 336, 23.12.1994) jedná Evropská unie a její členské státy ve smyslu článků 207 (společná obchodní politika), 217 a 218 (mezinárodní dohody) Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) (viz [5.2.2](#)).

VŠEOBECNÝ RÁMEC ZAHRANIČNÍHO ROZMĚRU SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY (SZP)

Od roku 1995 je celá společná zemědělská politika (SZP) podřízena pravidlům Světové obchodní organizace (WTO) a Orgánu pro řešení sporů (DSB), který se řídí závazným postupem řešení sporů a zajišťuje tak dodržování nových multilaterálních pravidel ze strany signatářských států.

Pro SZP mají navíc význam zemědělské koncese, které jsou udělovány širokému okruhu zemí v rámci několika multilaterálních a bilaterálních dohod, a jednostranné výjimky udělované v rámci všeobecného systému preferencí. Těmito preferenčními dohodami se vysvětluje vysoká míra dovozu zemědělských produktů z rozvojových zemí do EU (viz [3.2.10](#), tabulka VI).

DOHODA SVĚTOVÉ OBCHODNÍ ORGANIZACE O ZEMĚDĚLSTVÍ

Dohoda GATT z roku 1947 byla zpočátku uplatňována na zemědělské odvětví, avšak nedostačujícím způsobem, tím pádem signatářské státy (neboli „smluvní strany“) toto odvětví vyňaly z působnosti zásad stanovených ve všeobecné dohodě. V období mezi lety 1947–1994 bylo členským státům umožněno používat vývozní dotace na

zemědělské suroviny a za určitých podmínek zavést vývozní omezení. Ve výsledku tedy hlavní zemědělské komodity čelily překážkám pro obchod v rozsahu, jaký je v dalších odvětvích velmi neobvyklý. Cesta ke spravedlivému a tržně orientovanému systému obchodování se zemědělskými produkty byla tedy náročná a zdoluhavá a jednání byla definitivně ukončena během Uruguayského kola. V rámci dohod a memorand WTO týkajících se obchodu (které byly podepsány roku 1994 a vešly v platnost dne 1. ledna 1995) tedy zemědělství získalo zvláštní status, protože je upraveno samostatnou dohodou, jejíž ustanovení mají přednost. Zemědělské výroby a obchodu se zemědělskými produkty se navíc týkají i některá ustanovení Dohody o uplatňování sanitárních a fytosanitárních opatření (SPS). Totéž platí pro ustanovení Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) v souvislosti s ochranou zeměpisných označení. Ustanovení Dohody o zemědělství o přístupu na trh pak doplňují také Dohoda o technických překážkách obchodu a systémy technické podpory.

Tyto dohody lze uplatňovat s jistou pružností ve prospěch rozvojových zemí, které jsou členy WTO (zvláštní a rozdílné zacházení), a také nejméně rozvinutých zemí a rozvojových zemí, které jsou čistými dovozci potravin (zvláštní ustanovení).

Na základě dohody o zemědělství se členské státy WTO zavázaly uplatnit program reformy platných zemědělských politik, jenž stanoví pravidla pro tři hlavní oblasti:

A. Přístup na trh

Dohoda o zemědělství si kladla za cíl zlepšení přístupu na trhy prosazováním:

- převedení veškerých ochranných opatření na hranicích na cla (celní ekvivalenty), která se mají následně postupně snižovat (v porovnání s referenčním obdobím 1986–1988 o 36 % za šest let v období 1995–2000 u rozvinutých zemí; o 24 % u zemí rozvojových),
- u zvláštních výrobků, na něž se nevztahují celní poplatky, stanovením závazku „minimálního přístupu“ pro třetí země prostřednictvím otevření celních kvót (na konci roku 2000 představovaly pro každou skupinu výrobků 5 % spotřeby v referenčním období 1986–1988),
- udržení celních koncesí na dovoz přinejmenším na jejich úrovni z let 1986–1988 (tzv. „běžný přístup“); zavedení zvláštní ochranné doložky, která se použije, dojde-li k překročení určitého stropu pro objem dovozu, nebo k propadu cen dovážených produktů pod určitou hranici.

B. Domácí podpora

Míra snížení závisí na povaze pomoci. Pomoc je rozdělena do různých kategorií podle toho, do jaké míry může narušit zemědělské trhy.

- „Oranžová kategorie“ (amber), neboli „agregovaná míra podpor“ (AMS), zahrnuje podporu formou cen a podpory vázané na výrobu, na něž se nevztahuje výjimka z povinného snižování. Oproti referenčnímu období 1986–1988 měla být za šest let snížena o 20 %. Kromě toho mohou všechny členské státy WTO uplatňovat ustanovení *de minimis*, které umožňuje vyjmout z běžné AMS podporu, jejíž výše je nižší než 5 % hodnoty dotčeného produktu (specifická podpora) nebo celkové

zemědělské výroby (nespecifická podpora). Tento strop je pro rozvojové země stanoven na 10 %.

- „Modrá kategorie“ zahrnuje podpory pro programy kontroly nabídky, na něž se vztahuje výjimka ze závazku snižování: např. přímé podpory vypočtené podle rozlohy a fixních výnosů nebo podle počtu kusů dobytka (to je i případ „kompenzačních podpor“ schválených v roce 1992 v rámci SZP) (viz 3.2.3). U žádného výrobku však nesmí součet podpor z titulu MGS a subvencí zařazených do modrého okruhu („MGS celkem“) přesáhnout celkovou výši podpory přidělenou v průběhu prodejní kampaně 1992.
- „Zelená kategorie“ zahrnuje dvě skupiny podpory. Do první skupiny patří programy související s veřejnými službami (např. s výzkumem, vzděláváním a odbornou přípravou, osvětou, reklamou, infrastrukturami, vnitřní potravinovou pomocí nebo s vytvářením veřejných zásob na zajištění potravin). Do druhé skupiny patří přímé platby zemědělcům, u nichž došlo k pozastavení produkce. Jedná se především o programy na zaručení příjmů a bezpečnosti (přírodní katastrofy, finanční účast státu na pojištění sklizně atd.), programy na uzpůsobení struktur a programy zaměřené na ochranu životního prostředí. Veškerá podpora spadající do zelené kategorie je považována za kompatibilní s rámcem WTO a je zcela vyňata ze snižování objemů podpory.

C. Vývozní dotace

Ve srovnání s referenčním obdobím let 1986–1990 měla být podpora vývozu snížena za šest let o 21 % co do objemu a o 36 % co do rozpočtu, s výjimkou hovězího masa, u něž se jednalo o období let 1986–1992. Toto lineární snížení se uskutečnilo v případě Evropské unie podle 20 skupin produktů. Zpracovaných výrobků se týkalo jen snížení rozpočtu.

DOPAD DOHODY O ZEMĚDĚLSTVÍ NA SZP

Jedním z cílů reformy společné zemědělské politiky z roku 1992 bylo usnadnit uzavření dohody o zemědělství v rámci Uruguayského kola. Evropská unie skutečně do značné míry dodržela závazky, jež přijala v Marrákeši.

A. Přístup na trh

Závazky týkající se vázaných cel Evropské unie se vztahovaly na 1 764 celních položek. Průměrné vázané celní poplatky pro zemědělsko-potravinářské výrobky, které činily na počátku období jejich zavedení 26 %, již na konci tohoto období dosahovaly jen 17 %. EU navíc u 775 položek z celkového počtu 1 764 uplatňuje nulové nebo minimální clo. Jen na 8 % celních položek je uvaleno clo vyšší než 50 %. Nejvyšší sazby se týkají mléčných výrobků, hovězího masa, obilovin a výrobků z obilovin a také cukru a sladidel. Pokud jde o celní kvóty, zavedla Evropská unie celkem 87 kvót, z nichž 37 vychází z „minimálního přístupu“ a 44 z „běžného přístupu“. V roce 2014 byla na 71 % celkového dovozu zemědělsko-potravinářského zboží do EU uplatněna nulová celní sazba, přičemž se jedná o hodnotu ve výši 72 miliard EUR.

B. Dotovaný vývoz

Většina dotovaného vývozu oznámená Světové obchodní organizaci pocházela z Evropské unie, než byl dotovaný vývoz jako součást reformy SZP z roku 2013 zrušen a klesl na nulu v roce 2017. Je však třeba brát v úvahu, že různé praktiky našich největších konkurentů (v otázce potravinové pomoci, vývozních úvěrů a státních obchodních podniků) nebyly podrobeny předpisům WTO. Vývozní náhrady bude EU používat nadále jen výjimečně v případě, že je třeba čelit vážné krizi na trzích. Podíl vývozních náhrad v zemědělském rozpočtu Evropské unie poklesl z 29,5 % v roce 1993 (10,1 miliard EUR) v EU-12 na téměř 0 % v roce 2017 v EU-28 (viz 3.2.2). Pro část produktů z EU byla snížení poměrně významná. Jedná se především o máslo, řepku, sýry, ovoce a zeleninu, vejce, vína a maso obecně. Poslední oznámení Světové obchodní organizaci se týká období 2017–2018 (G/AG/N/EU/61 ze dne 30. dubna 2020).

C. Domácí podpora

Reforma SZP z roku 2003, která oddělila většinu existujících přímých podpor od produkce, a pozdější odvětvové reformy umožnily, aby se valná část podpor z oranžové („amber“) a modré kategorie přeměnila na podpory zelené kategorie (65,8 miliard EUR v období 2017–2018, viz tabulka v příloze). Objem podpor „oranžové kategorie“ (AMS) se výrazně snížil: na počátku období platnosti dohody představoval 81 miliard EUR a v letech 2017–2018 už jen 6,9 miliard, a to navzdory postupnému rozšiřování Unie. Evropská unie tedy do značné míry dodržuje závazky, které ohledně této kategorie přijala v Marrákeši (72,37 miliard EUR ročně) v rámci agregované míry podpor (AMS). „Modrá kategorie“ dosáhla v tomtéž oznamovacím období výše 4,8 miliard EUR.

DOMÁCÍ PODPORA EU OZNÁMENÁ WTO (v milionech EUR)	ZELENÁ KATEGORIE (částka a %)	MODRÁ KATEGORIE (částka a %)	ORANŽOVÁ KATEGORIE (AMS) (částka a %)	OZNÁMENÁ PODPORA CELKEM
Období 2011/2012 (G/AG/N/EU/20)	70 976,8 87,8 %	2 981,1 3,7 %	6 858,9 8,5 %	80 816,8 100 %
Období 2012/2013 (G/AG/N/EU/26)	71 140,0 89,1 %	2 754,2 3,5 %	5 899,1 7,4 %	79 793,3 100 %
Období 2013/2014 (G/AG/N/EU/34)	68 697,8 88,8 %	2 663,6 3,4 %	5 971,7 7,8 %	77 333,1 100 %
Období 2014/2015 (G/AG/N/EU/43)	65 256,8 87,3 %	2 878,8 3,8 %	6 642,3 8,9 %	74 777,9 100 %
Období 2015/2016 (G/AG/N/EU/46)	60 828,5 84,2 %	4 331,1 6,0 %	7 101,8 9,8 %	72 261,4 100 %
Období 2016/2017 (G/AG/N/EU/55)	61 696,1 84,2 %	4 641,2 6,3 %	6 944,5 9,5 %	73 281,8 100 %

Období 2017/2018 (G/AG/N/EU/61)	65 845,8 84,8 %	4 795 6,1 %	6 532,8 8,4 %	77 572 100 %
--	--------------------	----------------	------------------	-----------------

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Evropský parlament vždy velmi pozorně sledoval průběh multilaterálních jednání obecně, a zejména pak jednání o zemědělství. O tomto zájmu svědčí řada usnesení (ze dne 18. prosince 1999 o třetí ministerské konferenci WTO v Seattlu; ze dne 13. prosince 2001 o konferenci WTO v Dohá; ze dne 12. února 2003 o jednáních WTO o obchodu se zemědělskými produkty; ze dne 25. září 2003 o páté ministerské konferenci WTO v Cancúnu; ze dne 1. prosince 2005 o přípravách šesté ministerské konference Světové obchodní organizace v Hongkongu; ze dne 4. dubna 2006, 9. října 2008, 16. prosince 2009, 14. září 2011, 21. listopadu 2013 a ze dne 26. listopadu 2015 o hodnocení jednacího kola z Dohá; a vícestranná jednání ze dne 15. listopadu 2017 s ohledem na 11. zasedání Konference ministrů Světové obchodní organizace v Buenos Aires). Parlament vždy vybízel Komisi, aby hájila zájmy evropských výrobců a spotřebitelů i zájmy zemědělců v zemích, s nimiž EU tradičně udržuje zvláštní vztahy (země AKT). V roce 1999, na počátku takzvaného „kola tisíciletí“ (Millenium Round), podpořil Parlament přístup vyjednávačů EU ve prospěch evropského zemědělského modelu založeného na multifunkčnosti zemědělské činnosti. Svou podporu stvrdil několika usneseními a trval také na výslovném uznání „neobchodních zájmů“ a na zohlednění požadavků občanů, pokud jde o zabezpečení potravin, ochranu životního prostředí, kvalitu potravin a dobré životní podmínky zvířat.

Po nástupu Donalda Trumpa do funkce v roce 2017 se USA začaly orientovat na dvoustranné vztahy, což se negativně projevilo na fungování multilaterálního obchodního systému. Dokladem toho je například obchodní válka s Čínou či pozastavení činnosti odvolacího orgánu WTO v roce 2019. V této situaci Evropská unie a Evropský parlament usilovaly o zachování současného stavu multilaterálního obchodního systému v rámci WTO, zejména pokud jde o obchod se zemědělskými produkty (již v prosinci 2019 EU navrhla členským zemím WTO prozatímní odvolací postup, který by nahradil odvolací orgán).

François Nègre
02/2021

